

กันยายน
๒๕๕๘

KICK OFF
เวทีปฏิรูป
การเรียนรู้

Kick off เวทีปฏิรูปการเรียนรู้

แผนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา มูลนิธิสตอรี-สตอรี่ (มสส.) และภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ เล็งเห็นความสำคัญในการเชื่อมโยงเครือข่ายการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย จึงจัดให้มี ‘เวทีการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย’ เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๘ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นเวทีพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้ที่ปฏิบัติจริงและประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในระดับโรงเรียนและชุมชน เพื่อนำไปสู่การขยายผลในระดับเครือข่ายและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายของประเทศต่อไป

ระบบปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อการเรียนรู้ที่ดีของ คนทั้งมวล (Good Learning for All)

โดย **uw.ประเวศ วะสี**

รองประธานมูลนิธิสตอรี-สตอรี่

๑.

ประเทศไทยต้องเป็นประเทศคุณภาพ

เมื่อก่อน สิงคโปร์ มาเลเซีย และเกาหลี ล้วนยากจนและล้าสมัยกว่าไทย แต่ในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมาประเทศทั้งสามเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็วประเทศไทยไปไกล ซึ่งก็ดูเหมือนประเทศไทยถดถอย ถ้าเป็นเช่นนี้อีกต่อไปประเทศเวียดนาม กัมพูชา ลาว และพม่า ก็จะขึ้นหน้าเราไป

ทำไมประเทศไทยจึงถดถอย?

คำตอบคงจะหนีไม่พ้นว่า เราประสบความสำเร็จล้มเหลวในการพัฒนา ‘คุณภาพคน’

ระบบของเราไม่สามารถสร้างคนไทยให้เป็นคนดีและเก่ง ที่จะ

ทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เข้มแข็ง ระบบราชการการของเราเป็นระบบอำนาจมากกว่าระบบสร้างคนดีและเก่งให้ประเทศ

เราลงทุนเรื่องการศึกษามาก แต่ระบบการศึกษาของเราเป็นระบบท่องวิชามากกว่าระบบพัฒนาคนให้เต็มตามศักยภาพของความ เป็นมนุษย์ แต่การท่องวิชาไม่สามารถสร้างคนดีและคนเก่งได้ แต่เราก็สร้างความเชื่อกันมาอย่างมองไม่เห็นเป็นอื่นว่า การศึกษาคือการถ่ายทอดเนื้อหาให้ผู้เรียนท่องจำ ทั้งๆ ที่ใครก็รู้ค่าโบราณที่ว่า

สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ

มนุษย์เรียนรู้ได้ดีที่สุดจากการลงมือทำ แต่เราก็จัดการศึกษาของเราเป็นแบบ ‘สิบปากว่า’ ซึ่งเกิดความสูญเปล่ามหาศาล

มนุษย์ต่างจากสัตว์ทุกชนิดแม้แต่ทวดที่มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงมาก สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้ คนธรรมดาเรียนรู้อาจจะเป็น พระพุทธเจ้าก็มี ความสามารถในการเรียนรู้จึงเป็นคุณลักษณะพิเศษ

ของความเป็นมนุษย์ ชีวิตของแต่ละคนมีค่ามาก ควรจะมีโอกาสได้พบการเรียนรู้ที่ดีที่สุด ที่พัฒนาเขาให้เต็มตามศักยภาพของความ เป็นมนุษย์

ถ้าคนทุกคนเป็นบุคคลเรียนรู้ สังคมทั้งสังคมก็จะเป็นสังคมเรียนรู้

การเรียนรู้ที่ดีทำให้เกิด ‘คุณภาพ’
คุณภาพทำให้เกิดสมรรถภาพ ความดี ความงาม และความ สุข
ถ้าประเทศไทยจะเป็นประเทศที่มีสมรรถภาพ ความดี ความงาม
และความสุข

ประเทศไทยต้องเป็น ‘ประเทศคุณภาพ’
ประเทศไทยจะเป็นประเทศคุณภาพ ต่อเมื่อคนไทยทั้งมวลเป็น
‘บุคคลเรียนรู้’ และมีการเรียนรู้ที่ดี

การปฏิรูปการเรียนรู้ให้คนไทยทั้งมวลเป็นบุคคลเรียนรู้ และ
มีกระบวนการเรียนรู้ที่ดี จึงเป็นหัวใจของการพัฒนา และเป็น
ระเบียบวาระแห่งชาติที่คนไทยทุกคนและสังคมทุกภาคส่วน ควรเห็น
คุณค่าและแสวงหา เพราะการเรียนรู้ที่ดีเป็นรากฐานของชีวิต ยิ่งกว่า
เพชรพลอยใดๆ เพราะนำไปสู่สมรรถภาพ ความดี ความงาม และ
ความสุข ซึ่งเป็นไปได้สำหรับทุกคน

๒.

กระบวนการเรียนรู้ที่ดีคืออย่างไร

ทุกคนควรแสวงหาและช่วยให้เพื่อนมนุษย์ได้พบกระบวนการ
เรียนรู้ที่ดี

กระบวนการเรียนรู้ที่ดีนั้นเป็นอย่างไร ควรจะเป็นโจทย์ประจำ
ของทุกคน ทุกองค์กร ทุกสถาบัน และพยายามแสวงหาคำตอบอย่าง
ต่อเนื่อง ทั้งจากการค้นคว้าหาความรู้จากทั่วโลก และทั้งจากการลอง
ปฏิบัติเองหรือการวิจัย ที่เรียกว่าการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้

การเรียนรู้น่าจะประกอบด้วยองค์ ๓ หรือ ‘ไตรยางค์แห่งการ
เรียนรู้’ คือ

องค์ที่ ๑ เรียนรู้จากการทำเป็น

การเรียนรู้จากการทำเป็นหรือให้ทำเป็น เป็นธรรมชาติของมนุษย์
และสัตว์ เช่น เรียนรู้ให้ดูนมเป็น ให้นั่ง ให้ยืน ให้เดิน ให้พูด ให้ขี่
จักรยาน ให้ทำอะไรๆ เป็น เมื่อทำอะไรเป็นก็มีความปิติและความ
สุข ทุกคนเคยมีประสบการณ์นี้มาแล้ว การเรียนรู้ที่ดีควรจะมี ความ
สุข และความตั้งใจที่จะทำสิ่งดีๆ นั้นอีก ไม่ใช่ทำให้การศึกษาเป็น
ความทุกข์ แล้วผู้คนเกลียดการศึกษาอย่างที่เป็น

เมื่อการเรียนรู้เป็นความสุข ผู้คนก็จะรักการเรียนรู้ และกลายเป็น
บุคคลเรียนรู้

คนเราถ้าได้ทำสิ่งที่ชอบจะมีความสุข แต่ละคนมีความชอบไม่
เหมือนกัน การศึกษาจึงไม่ใช่บังคับคนทั้งชาติมาท่องวิชาเหมือนๆ

กัน แต่ให้แต่ละคนมีทางเลือกทำสิ่งที่เขาชอบ เมื่อเขาได้ทำสิ่งที่เขา
ชอบ เขาจะมีความสุข ทำได้ดี ทำได้นาน ทำให้ประณีต ทำให้ได้
ฝึกฝนความอดทนหรือความเพียร และความประณีต ความประณีต
ก็คือความงามที่จะมาพัฒนาจิตใจ เป็นการพัฒนาคุณภาพคนอย่างยิ่ง

การเรียนรู้จากการทำเป็นนั้นง่ายและสนุก เพราะมีคนอื่นทำด้วย
อาจจะเป็นพ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนบ้าน คนในชุมชน ตรงนี้อาจเรียกว่าเป็น
‘การเรียนรู้ในวิถีวัฒนธรรม’ วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชน
ที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ การเรียนรู้ร่วมกันจึงง่ายและเกือบ
เป็นอัตโนมัติ ในสมองมีกลุ่มเซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron) ที่เมื่อ
เห็นคนอื่นทำ ก็ทำให้ทำได้เลย คนโบราณจึงว่า ‘ลืปากว่าไม่เท่า
ตาเห็น’

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interaction learning through
action) มีประโยชน์เป็นอเนกปริยาย เป็นการฝึกให้เข้าใจคนอื่น เห็น
คุณค่าของคนอื่น รักคนอื่น เกิดจิตร่วม ปัญหาร่วม ซึ่งให้ความสุข
ความอบอุ่น ความสำเร็จ และสุขภาพดี บางคนอธิบายว่าให้ความสุข
ประดุจบรรลุนิพพาน การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นเครื่องมือ
สำคัญที่สุดในการฝ่าความยากและอุปสรรคต่างๆ

‘การทำเป็น’ นั้นก็หมายถึง มีทักษะต่างๆ ที่จำเป็นแก่ชีวิตและ
การอยู่ร่วมกัน ดังที่มีผู้เสนอว่าการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดคือ การเรียนรู้
ให้มีทักษะสำหรับชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ (๒๑st Century Skill) เช่น
ทักษะในการทำงาน ทักษะในการสื่อสาร ทักษะในการเรียนรู้...ทักษะ
อะไรๆ ก็เติมเข้าไปได้อย่างเป็นพลวัตตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม

‘การมีอาชีพมีรายได้’ เป็นการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่ง เด็กๆ ที่ทำงาน
แล้วมีรายได้จะภูมิใจมาก และเรียนรู้ที่จะเก็บหอมรอมริบ จะมุ่งมั่น
อดทนมากขึ้น จะพยายามหาความรู้ให้ทำงานได้ดีขึ้นเพื่อจะได้มีราย

ได้มากขึ้น การเรียนรู้จากการทำงานมีรายได้จึงเป็นการพัฒนาคนที่ดีกว่าการท่องหนังสือมาก รวมทั้งฝึกให้มีความรับผิดชอบ

ภาคธุรกิจมีปัญหากับผู้จบปริญญาทุกวันนี้น่ากว่าทำงานไม่เป็น ไม่อดทน ไม่รับผิดชอบ การเรียนโดยท่องหนังสือไม่สามารถสร้างคุณสมบัติในการทำงานเป็น มีความอดทน และมีความรับผิดชอบได้ แต่การเรียนรู้จากการทำงานมีรายได้จะสร้างคุณสมบัติเหล่านี้ได้ รวมทั้งทักษะใน ‘การจัดการ’ ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการทำอะไรๆ ให้สำเร็จ อันเป็นภูมิปัญญาที่ขาดไปจากสังคมไทยเกือบจะโดยสิ้นเชิง เพราะการศึกษาที่เอาการท่องวิชาเป็นตัวตั้ง

‘การจัดการเป็น’ ยังทำให้คิดเชิงระบบ การจัดการคือการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ เข้ามาอย่างเหมาะสมให้บรรลุผลที่ต้องการ เหมือนการสร้างบ้าน การประกอบเครื่องยนต์ คนไทยคิดเชิงระบบเกือบไม่เป็นเลย เพราะการท่องวิชาเป็นวิชาๆ จึงไม่เห็นช้างทั้งตัว

ขณะนี้มีความเข้าใจความสำคัญของการเรียนรู้จากการทำงานกันมากขึ้น ดังที่เรียกกันว่า ‘สหกิจศึกษา’ บ้าง Work-based Learning บ้าง Context-based Learning บ้าง

ทักษะอย่างหนึ่งถ้าทำเป็นจะมีประโยชน์เหลือหลาย นั่นคือ ‘ทักษะในการเจริญสติ’

เรื่องการเรียนรู้จากการทำงานนั้นมีความพิสดารอันอาจเขียนเป็นหนังสือได้เล่มใหญ่ ดังที่มีหนังสือเกี่ยวกับ ๒๑st Century Skill Education โดยสรุปก็คือ การเรียนรู้เพื่อการทำเป็นหรือพัฒนาทักษะต่างๆ ควรเป็นปฐมบทแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเชื่อมโยงกับองค์ที่ ๒ และองค์ที่ ๓ แห่งการเรียนรู้

องค์ที่ ๒

เรียนรู้จากการคิดเป็น

นี่เป็นเรื่องสืบเนื่องมาจากองค์ที่ ๑ คือการเรียนรู้จากการทำงาน ที่จะทำให้เป็นหรือทำให้ได้ดั่งนั้นก็ต้องคิดเป็น คือ จากประสบการณ์ ข้อมูล ความรู้ที่มีอยู่ ถ้านำมาคิดด้วยความเห็นเหตุเป็นผลจะทำให้เกิดความรู้ที่เข้าใจสิ่งนั้นๆ ได้ดีขึ้น ลึกขึ้น กว้างขึ้น ทำให้การทำได้ผลดีขึ้น กระบวนการใช้เหตุผลก็คือกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการธรรมะ ธรรมะคือ ‘ความเป็นเหตุเป็นผล’

ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่า “การชมหรือการติเตียนไม่ใช่ธรรมะ” ตรงนี้เราอาจจะไม่เข้าใจว่าทำไมจึงตรัสเช่นนั้น ทางพระพุทธศาสนานั้นไม่ถือว่าการมองอะไรอย่างตายตัวเป็นธรรมะ การชมก็ดี การติเตียนก็ดี เป็นการตายตัว ในทางพุทธนั้นมองทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นกระแสของเหตุปัจจัยที่เป็นเหตุเป็นผลส่งต่อกันไปอย่างเป็นพลวัต

ดังที่ตรัสต่อไปว่า “ธรรมะ คือ การที่รู้ว่า อะไรทำให้เกิดอะไร อะไรทำให้เกิดอะไร”

นั่นคือธรรมะ คือความเป็นเหตุเป็นผล

ตรงนี้อาจจะว่าธรรมะกับวิทยาศาสตร์ตรงกันในเรื่อง ความเป็นเหตุเป็นผล แต่มีต่างกันที่ธรรมะต้องลดความเห็นแก่ตัวลงด้วย ความเป็นเหตุเป็นผลนั้นจึงจะเป็นของแท้ มิฉะนั้นอคติจะทำให้ความเป็นเหตุเป็นผลนั้นไม่ตรงหรือไม่แท้

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวว่าเป็นเหตุเป็นผลที่แท้จริงลดความเห็นแก่ตัวได้

ในทางพุทธศาสนา คำว่า ‘คิดเป็น’ อาจตรงกับคำว่า ‘โยนิโสมนสิการ’ หรือการใคร่ครวญดูโดยแยบคาย ทำให้ความคิดกลมกล่อม สมเหตุสมผล เกิดปัญญา

การคิดไม่เป็นที่ทำให้ไม่รู้ว่าจะอะไรจริง อะไรไม่จริง อะไรมีคุณมีโทษอย่างไร ที่เรียกว่าไม่มี ‘วิจารณ์ญาณ’ เกิดความหลงผิดได้ง่าย ตกเป็นเหยื่อโฆษณาชวนเชื่อเพื่อบริโภคนิยม หรือเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของบางกลุ่ม หรือเอาความไม่จริงมาคิดว่าเป็นความจริง แล้วเกิดความวิตกกังวล ความทุกข์ หรือแม้เจ็บป่วยด้วยโรคซึมเศร้า เป็นต้น หรือเป็นประสาทกันไปอย่างขนานใหญ่ การเรียนรู้ที่ใช้หลักฐานข้อเท็จจริงประกอบด้วยความเป็นเหตุเป็นผลทำให้รู้ (Cognition) สามารถแก้พฤติกรรมเบี่ยงเบนและโรคประสาทได้

การศึกษาไทยที่เน้นการท่องจำแต่คิดไม่เป็น ทำให้คนไทยคิดวิเคราะห์ไม่เป็นว่าจะอะไรจริง อะไรเท็จ อะไรเชื่อได้หรือไม่ได้ อะไรมีคุณหรือโทษอย่างไร ตกเป็นเหยื่อได้ง่าย และเข้าสู่ความมึนงงลักษณะ และวิถีที่ขาดความสุขและความสร้างสรรค์ เกิดทุกข์ลุ่มพิน้อยอยู่ทั่วไป การเรียนรู้ที่ดียอมทำให้เกิดสุข และแก้โรคประสาทได้

การคิดเป็นหมายถึง ‘การวิจัย’ ด้วย การวิจัยไม่ใช่มีแต่ห้องและอุปกรณ์การวิจัย แต่อยู่ในวิถีชีวิต เพราะมนุษย์เมื่อรับรู้อะไรมาก็ต้องคิดวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจสิ่งนั้นๆ ดีขึ้น การใช้ข้อเท็จจริง หลักฐาน ข้อมูล แล้ววิเคราะห์หลังวิเคราะห์ให้เกิดความรู้ที่ชัดเจน ดีขึ้น หรือเป็นของใหม่อันเป็นประโยชน์ ทำให้การดำรงชีวิตดีขึ้น การประกอบอาชีพ การงานได้ผลดีกว่าเดิม วิธีการวิจัยนั้นคือ การเข้าใจถึงการจัดการกับข้อมูลหรือข้อรับรู้ กับการใช้ความเป็นเหตุเป็นผลให้ความรู้ที่ได้ใกล้เคียงความจริงที่สุด

การคิดเป็น เป็นวิถีชีวิตอยู่แล้ว การคิดเป็นหรือการวิจัยก็ควรเป็นวิถีชีวิต การวิจัยกับการเรียนรู้อยู่ในกระบวนการเดียวกัน เราไปแยกการศึกษากับการวิจัยออกจากกันว่า การศึกษาซึ่งเป็นเรื่องของคนส่วนใหญ่คือการท่องหนังสือ การวิจัยกลายเป็นเรื่องส่วนน้อยและของคนส่วนน้อย ประเทศไทยจึงอ่อนแอทางปัญญา ถ้าปฏิรูปว่าการศึกษาคือการเรียนรู้ และการเรียนรู้กับการวิจัยอยู่ด้วยกัน ที่ไหนมีการเรียนรู้ที่นั่นมีการวิจัย ลูกเล็กเด็กแดงและชาวบ้านก็วิจัยได้ ซึ่งก็คือคิดเป็นนั่นเอง ประเทศไทยก็จะแข็งแรงทางปัญญา

ไล่เดือน จูรินทร์ย์ที่อยู่ในดิน นก หนู ปู ปลา
ชาวนา ต้นไม้ต้นอื่น ๆ แมลง และผีเสื้อ...

ทั้งจักรวาลล้วนเป็นหนึ่งเดียวกัน

ถ้าจิตเราสงบ เราจะสัมผัสความเชื่อมโยง
ของสรรพสิ่ง

จิตที่ติดอยู่ในการคิดที่เอาตัวตนหรือ
ความรู้แบบแยกส่วนเป็นตัวตั้ง จะไม่เห็นความ
เชื่อมโยง การเรียนเป็นวิชาๆ ทำให้ไม่เห็น
ความเชื่อมโยง

การเรียนรู้อย่างเชื่อมโยงไปสู่การบูรณาการให้รู้ทั้งหมด จึงเป็นเรื่องสำคัญ ไม่
จำเป็นต้องเรียนให้มากวิชา ไม่ว่าจะจับอะไร
ขึ้นมาเรียนรู้สักอย่างก็เรียนรู้อย่างเชื่อมโยง ผึก
สำนึกแห่งความเชื่อมโยงไว้เสมอๆ จะกินข้าวก็
สำนึกถึงว่าข้าวเชื่อมโยงอยู่กับดิน น้ำ ชาวนา

อย่างไร ในที่สุดจะเห็นว่าชีวิตเราเป็นไปได้เพราะคนอื่นและสิ่งอื่น
จะเกิดความกตัญญูต่อสรรพสิ่งขึ้นในหัวใจ มีความคิดกลมกล่อม ไม่
หยาบกระด้าง มีความสมบูรณ์และความสุขในตัว เราเห็นภาพเช่นนี้
ในชาวนาที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าถึงความจริงตามธรรมชาติ

เอ็ดการ์ มิทเชล มนุษย์อวกาศ เมื่อมองจากอวกาศเห็นโลกทั้งใบ
เป็นหนึ่งเดียว จิตเขาเปลี่ยนโดยสิ้นเชิง เขากล่าวว่า “I come back to
Earth a totally changed man” (ผมกลับมายังโลกเป็นคนที่ไม่เหมือน
เดิมโดยสิ้นเชิง) กล่าวคือความรู้สึกนึกคิดเปลี่ยนไปหมด กลายเป็นคน
ที่มีอิสรภาพ ความสุขอันล้ำลึก ประสบความงามอันล้นเหลือ และเกิด
มิตรภาพอันไพศาล สภาวะใหม่นี้มีบางคนเรียกว่าเป็น ‘จิตสำนึกใหม่’
(New Consciousness)

การเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิงนี้ บางคนเรียกว่า Transformation และเรียกการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิงนี้ว่า
Transformative Learning หรือ ‘จิตตปัญญาศึกษา’ (Contemplative Education)

การเรียนรู้เข้าถึงปัญญานี้มีวิธีอันหลากหลาย เช่น โดยการสัมผัส
ธรรมชาติแวดล้อม โดยงานศิลปะ โดยการทำงาน โดยการรวมตัวร่วมคิด
ร่วมทำ โดยการเจริญสติสมาธิวิปัสสนา หรือโดยการเชื่อมโยงความรู้
ทั้งหมดเพื่อบรรลุความจริงอันเป็นหนึ่งเดียว

องค์กรแห่งการเรียนรู้ คือเรียนรู้จากการทำเป็น เรียนรู้จากการ
คิดเป็น และเรียนรู้จากการเข้าถึงปัญญา นี่กล่าวโดยหลักการกว้างๆ
ในการปฏิบัติมีรายละเอียดต่างๆ อีกมาก เช่นที่เรียกว่า Brain-based
Learning ที่จัดชนิดของการเรียนรู้ให้เข้ากับช่วงพัฒนาการของสมอง
การจัดสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ให้เหมาะสม การจัดการเรียนรู้ให้
เหมาะกับจริตของแต่ละคนที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนมี

องค์ที่ ๓

เรียนรู้จากการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม และความสุข (เข้าถึงปัญญา)

การเรียนรู้จากการทำเป็นและจากการคิดเป็น อาจเรียกว่าทำให้เกิดความรู้ ความรู้อาจจะรู้เป็นเรื่องๆ หรือรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือรู้แบบแยกส่วน ทำนอง ‘ตาบอดคลำช้าง’ โดยไม่เห็นช้างทั้งตัว ปัญญา คือการรู้ความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง หรือรู้ทั้งหมด รวมทั้งรู้ตัวเองด้วย หรือรู้ช้างทั้งตัว

สรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว (The Same Oneness)

การรับรู้ของมนุษย์มีข้อจำกัด จึงรู้เฉพาะส่วน หรือรู้แบบแยกส่วน ไม่รู้ความเป็นหนึ่งเดียวของทั้งหมด จึงเกิดความบีบคั้นและขัดแย้ง แบบตาบอดคลำช้างที่แต่ละคนรู้เป็นส่วนๆ ไม่เหมือนกัน แล้วทะเลาะกันใหญ่ เพราะไม่รู้ว่าเป็นส่วนต่างหน้าที่แท้เป็นของช้างตัวเดียวกัน

เมื่อใดมนุษย์เรียนรู้ความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง เข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวของทั้งหมด เรียกว่าเข้าถึงปัญญา เขาจะเกิดความรู้สึกนึกคิดใหม่ เกิดความเป็นอิสระ เพราะหลุดพ้นจากความบีบคั้นของความไม่รู้ เกิดความสุขอันลึกล้ำ ประสบความงามอันล้นเหลือ เพราะความงามเกิดจากความเป็นทั้งหมด เกิดความรักหรือมิตรภาพอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง

การเรียนรู้ให้เข้าถึงปัญญา หรือเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม ความสุข เป็นสิ่งที่ประเสริฐสุด ที่คนทั่วๆ ไปสามารถเข้าถึงได้ด้วยการเรียนรู้ที่ดี ชาวไร่ชาวนาที่เข้าถึงกันแล้วก็มี ชีวิตทุกคนเป็นของมีค่า ควรมีโอกาสได้บรรลุอิสรภาพและความสุขอันล้ำลึก

ธรรมชาติล้วนเชื่อมโยง เช่น ต้นไม้ต้นหนึ่งย่อมเชื่อมโยงกับดิน น้ำ แสงแดด ออกซิเจน ไนโตรเจน คาร์บอนไดออกไซด์ ความชื้น

อัจฉริยภาพในทางที่ต่างกัน รวมถึงการเรียนรู้ผ่านศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งค้นพบว่ากระตุ้นสมองทำให้เรียนรู้ได้ดี เป็นต้น

ในการตอบโจทย์ว่า ‘กระบวนการเรียนรู้ที่ดีคืออะไร?’ ขอให้พยายามค้นคว้าหาความรู้ให้หมดทั้งโลก อย่าจำกัดหรือเชื่อตามที่เขียนไว้ในบทนี้เท่านั้น ในความพยายามตอบเจตนาอย่างจริงจัง ท่านจะกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ขึ้นมา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเองและต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของคนทั้งปวงต่อไป

๓.

การเรียนรู้ที่ดีของคนทั้งมวล (Good Learning for All = GLA)

ในเมื่อการเรียนรู้ที่ดีเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดของมนุษย์ ที่สามารถสร้างคนให้ทำเป็น คิดเป็น และบรรลุความจริง ความดี ความงาม และความสุขได้ เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่ทำให้ประเทศเคลื่อนไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข จึงควรมีความมุ่งมั่นร่วมกันที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีสำหรับคนทั้งมวล หรือ Good Learning for All (GLA)

การปฏิรูปการเรียนรู้นั้น เริ่มตั้งแต่ในครอบครัว เด็กปฐมวัย นักเรียนในโรงเรียน การศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้งหมด การเรียนรู้ในชุมชน ในองค์กร และในสังคม รวมทั้งการศึกษาของพระสงฆ์ โดยออกแบบ ‘ระบบ’ ซึ่งมีองค์ประกอบครบที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีของคนทั้งมวลไปได้อย่างต่อเนื่อง ดังจะแสดงในบทต่อไป

๔.

ระบบขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อการเรียนรู้ที่ดีของคนทั้งมวล

ระบบที่จะขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบครบและเข้ามาสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง ยุทธศาสตร์ที่มีองค์ประกอบประมาณ ๑๐,๐๐๐ ขึ้น ถ้าองค์ประกอบครบและสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง ก็มียุทธศาสตร์ที่สวยงาม วิ่งไปได้อย่างนุ่มนวลสู่เป้าหมายตามเจตนารมณ์ของผู้ขับ

องค์ประกอบของระบบการขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้มีอย่างน้อย ๑๑ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. **เครือข่ายผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้** มีการรวบรวมรายชื่อผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้เท่าที่มีและจะสืบเสาะมาได้ ซึ่งกระจายอยู่ในที่และองค์กรต่างๆ กัน ส่งเสริมให้ก่อตัวกันขึ้นเป็นเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ เครือข่ายผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ทำหน้าที่เผยแพร่และจัดอบรมแก่บุคคลหรือองค์กรที่ต้องการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยต่างๆ ตามข้อ (๗) รวมทั้งผลักดันนโยบายปฏิรูปการเรียนรู้ จำนวนผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเมื่อองค์ประกอบอื่นๆ ทำงาน

๒. **องค์ความรู้เรื่องการเรียนรู้ที่ดี** ต้องมีการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ดีอย่างต่อเนื่อง จากการรวบรวมองค์ความรู้โลก จากประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติในประเทศไทย และจากงานวิจัยและพัฒนา เพื่อการเผยแพร่และเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารให้กับบุคคลหรือองค์กรที่สนใจศึกษาเรื่องการเรียนรู้ที่ดี

๓. **การสื่อสารสาธารณะเรื่องการเรียนรู้ที่ดี** ต้องมีการสื่อสารสาธารณะที่ดีว่า การเรียนรู้ที่ดีคืออะไร มีประโยชน์อย่างไร เพื่อให้สาธารณะสนใจเรื่องการเรียนรู้ที่ดีอย่างกว้างขวาง อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่าและนโยบาย ควรสร้างนักเขียนเรื่องการเรียนรู้ที่ดี ที่เข้าใจเรื่องนี้อย่างลึกซึ้งและมีทักษะสูงในการสื่อสาร

๔. **สำนักงานส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้** ในภารกิจขององค์ประกอบ (๑)-(๓) ดังกล่าวข้างต้นและอื่นๆ ที่ตามมา ต้องมีสำนักงานส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีความคล่องตัวและสมรรถนะสูง โดยมีผู้ปฏิบัติงานเต็มเวลา ในสำนักงานนี้ต้องมีผู้ที่มีความสามารถสูงในการประสานงานทุกองค์ประกอบ หรือนักบริหารยุทธศาสตร์ปฏิรูปการเรียนรู้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสวงหาให้พบบุคคลเช่นนี้

๕. **องค์กรนโยบายการศึกษา** เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ คณะกรรมการและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนเชิงนโยบายในการปฏิรูปการเรียนรู้ ถ้านายกรัฐมนตรี ครม. ทั้งคณะ รัฐสภา มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าในเรื่องนี้จะเป็นการดี ฉะนั้น การสื่อสารสาธารณะในเรื่องการเรียนรู้ที่ดีจึงมีความสำคัญยิ่ง

๖. **การปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนทั้งหมด** โรงเรียนทั้งหมดจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยประกาศเป็นนโยบายและให้โรงเรียนมีทางเลือกที่จะลองปฏิบัติ มีการศึกษาสำรวจการปฏิบัติของโรงเรียนต่างๆ นำมาชื่นชม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาต่อยอดและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนที่เก่งก็จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่โรงเรียนอื่นๆ

๗. การปฏิรูปการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยทั้งหมด คณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการในเรื่องนี้ โดยทำเป็นนโยบายและสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยทำได้ โดยอาจเชิญผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ตาม (๑) ไปบรรยายหรือให้การสัมมนาในมหาวิทยาลัย อธิการบดีควรเป็นผู้นำเอง โดยให้คณาจารย์ในทุกคณะและสถาบันพยายามตอบโจทย์ว่าการเรียนรู้ที่ดีคืออย่างไร โดยค้นองค์ความรู้โลก ใช้เวลา ๑ ปี อาจเกิดผู้สนใจจริง ๆ มหาวิทยาลัยละ ๕๐-๖๐ คน ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นผู้เชี่ยวชาญระดับโลกได้ เมื่อมหาวิทยาลัยมีผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ ๕๐-๖๐ คน จะสามารถทำสิ่งต่อไปนี้ได้

๑. ปฏิรูปการเรียนรู้ในทุกคณะและสถาบัน
๒. ทำหลักสูตรปริญญาตรีทาง Liberal Arts Education
๓. ช่วยปฏิรูปการเรียนรู้นอกมหาวิทยาลัย

ถ้ามหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัย ถือการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของมหาวิทยาลัย ประเทศจะเกิดพลังสร้างสรรค์มหาศาล

๘. การปฏิรูปการเรียนรู้ในการศึกษาของพระสงฆ์

ประเทศไทยมีวัดประมาณ ๓๐,๐๐๐ วัด พระประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ รูป สามเณร ๑๐๐,๐๐๐ รูป มีระบบการศึกษาเปรียญธรรมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้งหมดเป็นทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง หากมีการปฏิรูปการเรียนรู้ให้พระเถรทั้งหมดมีการเรียนรู้ที่ดีจะเป็นพลังเพิ่มคุณภาพคน ควรเริ่มที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง โดยทำทำนองเดียวกับมหาวิทยาลัยของพระวาส ดังกล่าวในข้อ (๗)

๙. สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ในทุกมหาวิทยาลัยและทุกจังหวัด ในทุกมหาวิทยาลัยควรมีสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือปฏิรูปการเรียนรู้ตามที่กล่าวถึงในข้อ (๗) สถาบันควรสร้างผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้ในคณะและสถาบันต่าง ๆ ๕๐-๖๐ คน หรือเครือข่ายของผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นก่อตัวกันขึ้นเป็นสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ ทำหน้าที่วิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ในแต่ละจังหวัดควรมีสถาบันเช่นอย่างน้อย ๑ แห่ง เพื่อส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ทุกชนิดในจังหวัด สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ของจังหวัดอาจเกิดขึ้นโดยการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) หรือสภาการศึกษาจังหวัดที่กำลังก่อตัวกันขึ้น หรืออยู่ในมหาวิทยาลัยที่ทำงานกับจังหวัดนั้น ๆ

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัย และในจังหวัดทุกจังหวัด จะเป็นเครื่องมืออันทรงพลังเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของคนทั้งมวล ฉะนั้น ในการบริหารยุทธศาสตร์ปฏิรูปการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้เกิดสถาบันเช่นนี้ให้ได้ คนที่ทำงานในสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้จะมีแรงจูงใจอย่างใหญ่หลวง เพราะการเรียนรู้ที่ดีให้ความสุขอย่างล้นหลาม ผู้คนจะตั้งใจและเข้า

ร่วมมากขึ้น เป็นกระบวนการสุขภาวะด้วยการเรียนรู้ที่ดี สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ทั้งหมดจะสร้างผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้จำนวนมหาศาลให้ประเทศ

๑๐. ปฏิรูปการเรียนรู้ในชุมชน องค์กร และสังคม ในชุมชน องค์กรทุกชนิดและสังคม ก็ต้องการการเรียนรู้ที่ดี องค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วตั้งแต่ (๑)-(๙) ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในชุมชน องค์กร และสังคม ในขณะเดียวกันชุมชนเรียนรู้ องค์กรเรียนรู้ สังคมเรียนรู้ ก็เป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนและในมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ประจำจังหวัด มีหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดีในพื้นที่จังหวัดทั้งหมด

๑๑. ที่ประชุมพัฒนานโยบายปฏิรูปการเรียนรู้ หรือ การประชุมการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง ที่ประชุมนี้ควรประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง องค์ประชุมประกอบด้วย

- ผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้
- ผู้ปฏิบัติบางคน
- ผู้กำหนดนโยบายบางคน
- ผู้บริหาร ผู้อาวุโสบางคน
- นักวิจัยการเรียนรู้
- ผู้แทนองค์กรที่สนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้

ประเด็นหลักของการประชุม คือ การเรียนรู้ที่ดี และวิธีขยายการเรียนรู้ที่ดี โดยต้องมีข้อมูลจากการปฏิบัติจริงเข้ามาสู่ที่ประชุม ผู้ปฏิบัติจะรู้ดีที่สุกว่าปัญหาอุปสรรคคืออะไร เช่น ขาดความรู้ ติดขัดกฎระเบียบ หรือเป็นปัญหาทางการเงิน ซึ่งในที่ประชุมมีผู้เชี่ยวชาญ ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารองค์กรสนับสนุนการปฏิรูป สามารถช่วยกันแก้ข้อติดขัดตามประเภท ทำให้การปฏิบัติรัดหน้าไปได้

ในการประชุมปฏิรูปการเรียนรู้นี้จะเกิดความคิดใหม่ ๆ และความจำเป็นต้องสร้างเครื่องมือใหม่ ๆ ก็ดำเนินการตามนั้น ทำให้การปฏิรูปก้าวหน้า ขยายตัว และมีคุณภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ

เมื่อเวลาล่วงไปจะมีคนใหม่ ๆ เก่ง ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งจะเข้ามาสมทบหรือแทนที่คนเก่าที่ชราภาพหรือหมดสภาพไป ทำให้องค์ประกอบของที่ประชุมปฏิรูปการเรียนรู้เป็นพลวัต เคลื่อนไปสู่ความเจริญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้คนไทยเป็นบุคคลเรียนรู้มากขึ้น ๆ สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้มากขึ้น ๆ เป็นคนที่เจริญและสังคมที่เจริญ เกิดความดี ความงาม ความสุข แผ่ซ่านไปทั่วแผ่นดิน

นอกจากนั้นคนไทยที่เก่งเรื่องการเรียนรู้ยังจะเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมโลกได้ด้วย

แผนภาพระบบการขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ของคนทั้งมวล

๕.

การเริ่มต้นของกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้

ควรที่ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการเรียนรู้เท่าที่มีจะรวมตัวกัน ‘ก่อตัวขึ้น’ (Self-organize) ไม่ควรที่จะเริ่มต้นด้วยการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ การแต่งตั้งนั้นเกิดปัญหาได้มาก ว่าใครแต่งตั้ง แต่งตั้งใคร แต่งตั้งถูกตัวคนหรือไม่ ผู้ได้รับการแต่งตั้งมีความเหมาะสมที่จะทำการหรือไม่ บ่อยๆ ครั้งคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งก็เป็นปัญหาเสียเอง เพราะไม่รู้จริง แต่กรรมการรู้สึกว่ามีอำนาจ ก็จะสั่งอย่างโน้นอย่างนี้ ทำให้เรื่องนั้นๆ พิกการแต่กำเนิด

‘การก่อตัวขึ้นเอง’ มีคุณภาพสูงกว่า เพราะได้คนที่เป็นของแท้ และมีพื้นที่ที่จะทำงานเรื่องนั้นๆ โดยปราศจากอามิสชักนำ ถ้ากลุ่มแกนเริ่มต้นเป็นของแท้ ก่อตัวขึ้นโดยอิสระ จะสามารถทำสิ่งที่ถูกต้องให้สังคมต่อไปได้

ฉะนั้นเริ่มต้น สสส. ร่วมกับองค์กรบางองค์กรที่สนใจเรื่องการเรียนรู้ เช่น มูลนิธิสตอรี่-สฤชดิวส์ ควรจะเป็นเจ้าภาพเชิญผู้สนใจและเชี่ยวชาญการเรียนรู้จำนวนหนึ่งมาประชุม เป็น ‘การประชุมการปฏิรูปการเรียนรู้’ ในครั้งแรกยังไม่ต้องเชิญผู้กำหนดนโยบาย ในการประชุมนี้ขอให้แต่ละคนพูดถึงการเรียนรู้ที่ดีในความเห็นของตน และวิธีที่จะทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง

อาจนำบทความนี้ที่เสนอระบบปฏิรูปการเรียนรู้ไปศึกษาล่วงหน้า แต่ไม่จำเป็นต้องคิดตามนี้ตายตัว อาจมีการเสนอความคิดเห็นนอกเหนือไปจากนี้และดีกว่านี้

การประชุมปฏิรูปการเรียนรู้นี้ ถ้าดำเนินการต่อไปและผู้เข้าร่วมประชุมมีฉันทะ ก็จะขยายตัวเป็นการประชุมนโยบายปฏิรูปการเรียนรู้ตามข้อ (๑๑) ในแผนภาพระบบขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ที่กล่าวถึงในบทที่ ๔ ระหว่างนี้ต้องแสวงหานักบริหารยุทธศาสตร์ปฏิรูปการเรียนรู้มาทำงานเต็มเวลาในสำนักงานส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ (องค์ประกอบที่ ๓) นักบริหารยุทธศาสตร์ปฏิรูปการเรียนรู้ที่เก่งๆ จะสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้งหมดในระบบปฏิรูปการเรียนรู้ ให้เครื่องยนต์ปฏิรูปการเรียนรู้สามารถสร้างการเรียนรู้ที่ดีให้แก่คนทั้งมวล

เมื่อที่ประชุมปฏิรูปการเรียนรู้และสำนักงานส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ทำงานได้ลงตัวแล้ว จนผู้คนให้คุณค่า อาจพิจารณาเสนอรัฐบาลออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีรับรองสถานะภาพของสำนักงานส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ในเบื้องต้น และต่อไปออกพระราชบัญญัติจัดตั้ง ‘สำนักงานส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้’ ให้เป็นองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ เพื่อดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ต่อไปเป็นระยะยาว หรือเป็นส่วนหนึ่งของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.) ก็ได้ ถ้า สสค. มีสถานภาพโดยพระราชบัญญัติ ○

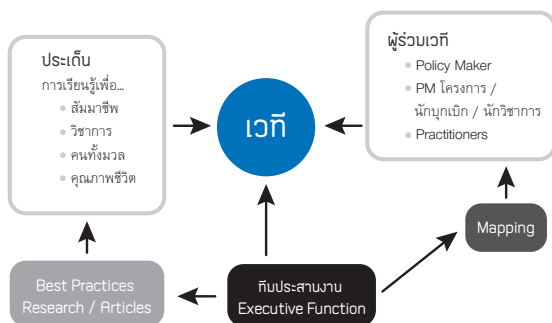

ดร.ประวิต เอราวรรณ์

ประธานมูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา

เวทีการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย เริ่มต้นจากการที่เราเชื่อว่าการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นเรื่องของคนทุกคน การเรียนรู้ที่ดีไม่ได้เกิดขึ้นจากการใช้ระบบอำนาจหรือการสั่งการ แต่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน การรวมกลุ่ม และนำความรู้จากการปฏิบัติมาสู่การแลกเปลี่ยนเพื่อให้ขยายวงมากขึ้น จึงนำมาสู่การจัดเวทีนี้ เพื่อให้คนที่อยู่หน้างานจริง มีความรู้จากการปฏิบัติจริง ได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนกัน

เวทีการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย: การศึกษาเปลี่ยน ประเทศไทยเปลี่ยน

หน่วยงานที่ดำเนินการขับเคลื่อนในเรื่องนี้ ประกอบด้วย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.) และภาคีเครือข่าย ซึ่งที่ผ่านมา สสค. ได้ขับเคลื่อนเรื่อง 'จังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้' มีทั้งหมด ๑๐ จังหวัด โดยจังหวัดที่เข้มแข็งมาก ได้แก่ เชียงใหม่ สุรินทร์ ชลบุรี ภูเก็ต จังหวัดเข้มแข็งปานกลาง ได้แก่ น่าน สุราษฎร์ธานี ตรวค อำนาจเจริญ และจังหวัดที่กำลังเริ่มต้น ได้แก่ นครราชสีมา กาญจนบุรี ทั้งหมดคือกลุ่มจังหวัดที่ให้ความสนใจการปฏิรูปการเรียนรู้โดยคนในจังหวัดเอง

10 จังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้

กลุ่มที่ 1
กลุ่มจังหวัดคณะทำงานขับเคลื่อน
เชียงใหม่
สุรินทร์
ชลบุรี
ภูเก็ต

กลุ่มที่ 2
กลุ่มจังหวัดคณะทำงาน
ขับเคลื่อนภาคกลาง
น่าน
สุราษฎร์ธานี
ตราด
อำนาจเจริญ

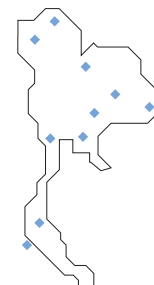

กลุ่มที่ 3
กลุ่มจังหวัดเริ่มต้น
นครราชสีมา
กาญจนบุรี

ขณะเดียวกันมีมหาวิทยาลัยราชภัฏอีก ๑๐ แห่งที่สนใจกระบวนการปฏิรูปการผลิตครู ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงราย อุบลราชธานี มหาสารคาม นครราชสีมา เลย ราชชนรินทร์ หมู่บ้านจอมบึง ภูเก็ต และสุราษฎร์ธานี กลุ่มสถาบันเหล่านี้เริ่มมีอาจารย์รุ่นใหม่ในคณะครุศาสตร์ ลูกขึ้นปฏิรูปกระบวนการผลิตครูใหม่โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ไม่ใช้การสอนแบบท่องจำ

10 มหาวิทยาลัยราชภัฏ ปฏิรูปการผลิตครู

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

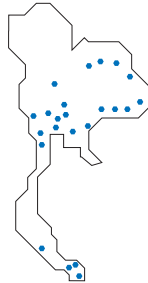

นอกจากนี้ยังมี 'โรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม' เป็นงานที่มูลนิธิยุวสถิรคุณเริ่มต้นขึ้น หลายท่านคงเคยได้ยินโรงเรียนบางมูลนากโมเดล ตอนนี้มีขยายตัวไปแล้ว ๑๒๗ แห่ง ใน ๒๓ จังหวัด

โรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม

รวม 127 แห่ง 23 จังหวัด

กรุงเทพฯ
กาญจนบุรี
ลพบุรี
ราชบุรี
สุพรรณบุรี
เพชรบุรี
อยุธยา
สระแก้ว
ฉะเชิงเทรา
พัทลุง
สระบุรี

อุดรธานี
หนองบัวลำภู
สกลนคร
มุกดาหาร
บุรีรัมย์
สุรินทร์
ศรีสะเกษ
อุบลราชธานี
ตรัง
ยะลา
นราธิวาส
ปัตตานี

การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

86 แห่ง 13 จังหวัด

กรุงเทพฯ 1 แห่ง
ปทุมธานี 1 แห่ง
สิงห์บุรี 1 แห่ง
เพชรบุรี 2 แห่ง
สงขลา 9 แห่ง
นราธิวาส 25 แห่ง
พัทลุง 27 แห่ง
เชียงใหม่ 1 แห่ง
ลำพูน 5 แห่ง
น่าน 1 แห่ง
สุโขทัย 1 แห่ง
นครสวรรค์ 1 แห่ง
ศรีสะเกษ 11 แห่ง

จากนั้นเริ่มเกิดเครือข่าย 'โรงเรียนสุภาพะ' เป็นกระบวนการที่โรงเรียนเริ่มปฏิรูประบบการเรียนรู้ภายในที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดสุภาพะ โดยเป็นการปฏิรูปตนเอง ๔ องค์ประกอบ ได้แก่

๑. องค์การที่เป็นสุข
๒. ครอบครัวเป็นสุข
๓. ชุมชนเป็นสุข
๔. สิ่งแวดล้อมเป็นสุข

ขณะนี้โรงเรียนสุภาพะได้ขยายไปทั่วประเทศ หลายโรงเรียนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบได้ โดยขยายไปยังเชียงใหม่ แพร่ น่าน ราชบุรี ระยอง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ฯลฯ รวมแล้ว ๖๙ แห่ง ใน ๑๘ จังหวัด

เวทีการประชุมในครั้งนี้ต้องการเห็นกระบวนการแลกเปลี่ยน วิธีเชื่อมโยงเครือข่าย ยุทธศาสตร์ และการใช้การศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศไทย เป็นกระบวนการในการทำงานเพื่อให้เห็นภาพว่า ถ้าการศึกษาเปลี่ยน ประเทศไทยก็ย่อมเปลี่ยน

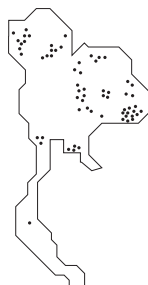
เราใช้แนวคิดที่เรียกว่า INN คือแต่ละคนซึ่งเป็น individual มุ่งองค์ความรู้ของตัวเอง เอามาแชร์ แลกเปลี่ยนกัน แล้วสร้าง Node ของการเรียนรู้ขึ้น เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ซึ่งเราอยากเห็นกระบวนการนี้เกิดขึ้นเต็มพื้นที่ เพื่อให้เกิดพลังในการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการสำคัญที่เราใช้คือ การวิจัยหาข้อมูล หรือ research และการทำ mapping รวมกลุ่มคนที่ทำงานในพื้นที่ต่างๆ โดยใช้สื่อต่างๆ เป็นเครื่องมือในการทำงาน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงความคิดกัน ที่สำคัญคือการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายในการทำงานเรื่องการเรียนรู้

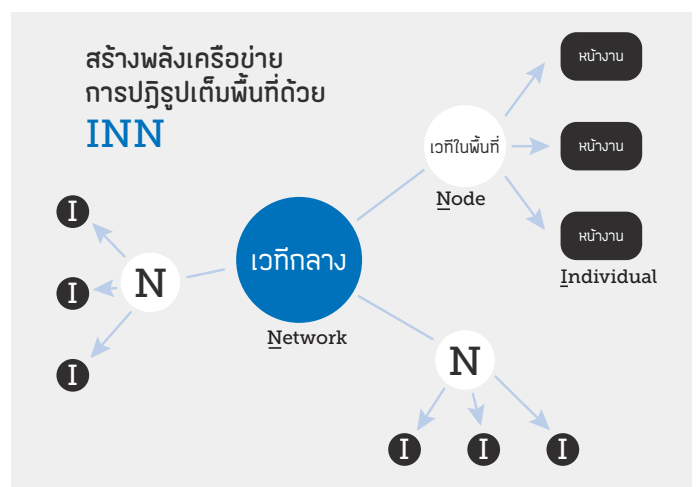
โรงเรียนสุภาพะ

69 แห่ง 18 จังหวัด

ศรีสะเกษ 11 แห่ง
อุบลราชธานี 8 แห่ง
มหาสารคาม 4 แห่ง
อำนาจเจริญ 1 แห่ง
หนองคาย 4 แห่ง
ชัยภูมิ 6 แห่ง
มุกดาหาร 2 แห่ง
นครราชสีมา 3 แห่ง
ยโสธร 1 แห่ง
บุรีรัมย์ 1 แห่ง

เชียงใหม่ 8 แห่ง
เลย 3 แห่ง
น่าน 2 แห่ง
แม่ฮ่องสอน 1 แห่ง
แพร่ 6 แห่ง
ราชบุรี 3 แห่ง
ระยอง 4 แห่ง
สุราษฎร์ธานี 1 แห่ง

อีกด้านหนึ่งมี 'โครงการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน' ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเรียนรู้และกระบวนการจัดการ ซึ่งมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตเป็นหัวเรือใหญ่ในการทำงาน ขณะนี้ขยายไป ๔๖ แห่ง ใน ๑๓ จังหวัด และพยายามประสานพลังกับเครือข่ายโรงเรียนสุภาพะ

ประเด็นใหญ่ๆ ที่เราอยากนำไปสู่การทำงานร่วมกันคือ เราต้องปฏิรูปการเรียนรู้ตั้งแต่ครรภ์มารดาสู่เชิงตะกอน เริ่มจากแรกคลอดสู่ช่วงปฐมวัย เข้าสู่โรงเรียน ชีวิตการทำงาน ไปจนถึงช่วงสูงวัย นี่คือการกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด

สรุปง่าย ๆ ว่าเป็นทั้งเรื่องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การเรียนรู้เพื่อนำไปสู่สัมมาชีพ การเรียนรู้เพื่อยกระดับคนทั้งสังคม และที่สำคัญที่สุดคือกระบวนการการเรียนรู้ตรงนี้จะกระบวนการที่นำไปสู่การตั้งคำถามสำคัญของเวทีคือ เราจะขยายผลการเรียนรู้ได้อย่างไร ขยายผลจากสิ่งที่เราทำงานร่วมกันไปสู่การทำงานเชิงระบบได้อย่างไร เราจะสร้างเครือข่ายพันธมิตรร่วมกันได้อย่างไร และจะเชื่อมโยงเครือข่ายให้เป็นพลังเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐหรือของประเทศได้อย่างไรบ้าง นี่คือเป้าหมายที่เราเริ่มต้นเวทีนี้ขึ้น

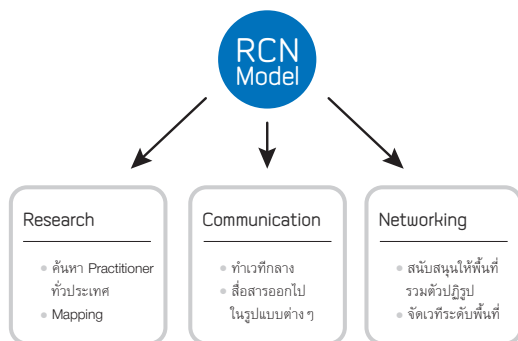
เวทีนี้จะเป็นเวทีตัวกลางในการเชื่อมโยงประเด็นการเรียนรู้ที่ไม่ใช่แค่เรื่องในโรงเรียน แต่รวมถึงเรื่องสัมมาชีพ การเรียนรู้เพื่อวิชาการ การเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล และการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยทีมประสานงานกลางจะพยายามค้นหาตัวอย่างที่ดีงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ รวมทั้ง mapping คนที่อยู่หน้างานจริงและทำงานจริงให้มาร่วมพูดคุยและขยายเวทีออกไป

เราเชื่อเรื่องการปฏิรูปการศึกษาในแนวนราบคือการเปลี่ยนแปลงสู่ความยั่งยืน ใช้ปัญญาเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่การสั่งการแบบแนวตั้งอย่างที่เคยเป็นมา

การปฏิรูปการศึกษานแนวนราบ โมเดลสำคัญคือ ‘RCN Model’ ประกอบด้วย research คือกระบวนการศึกษา ลงลึก ค้นหาตัวอย่างที่ดีทั่วประเทศจริง ๆ ว่ามีใคร อยู่ที่ไหน และทำเรื่องอะไร แล้วนำมาเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย รวมทั้ง communication คือการสื่อสารจัดทำเวทีกลาง สื่อสารออกไปในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการใช้สื่อให้เป็นเหมือนโรงเรียนทางสังคมที่จะขยายแนวความคิดนี้ออกไป และสุดท้าย networking สนับสนุนให้พื้นที่ที่รวมตัวกันปฏิรูปและจัดเวทีในพื้นที่ต่าง ๆ

ทั้งหมดคือการปฏิรูปการศึกษาที่ไม่ได้เกิดจากคำสั่ง อำนาจ แต่เป็นการรวมตัวกันทำงานเพื่อเปลี่ยนการศึกษาร่วมกัน

เปลี่ยนการศึกษาในแนวนราบ

กระบวนการที่จะดำเนินการต่อจากนี้ เราจะมีเรื่องดีๆ มานำเสนอเพื่อมาพูดคุยกันในแต่ละเวทีย่อย ทั้งในแง่การปฏิบัติงานจริง และข้อเสนอที่เราต้องการปฏิรูป โดยมีคำถามใหญ่คือ เราจะขยายผลเรื่องเหล่านี้ออกไปสู่วงกว้างและเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร

คำสั้น ๆ ง่าย ๆ แทนคำถามนี้ คือ **SALZ**

Scale up – จะขยายผลอย่างไร

Alliance – เราจะสร้างแนวร่วมพันธมิตรในการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเพื่อการทำงานที่มีพลังมากขึ้น

Linkage – เราจะเชื่อมต่อหรือผนึกร่วมกันได้อย่างไร

Zoom in – เราจะทำให้เกิดความชัดเจนมากขึ้นในเชิงวิชาการ หรือการสร้างองค์ความรู้เพื่อสื่อสารไปสู่สังคมได้อย่างไร

หลายกรณีมีความรู้ที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติหรือหน้างาน เราอาจเข้าไปสนับสนุนในเชิงวิชาการให้ความรู้เหล่านี้เกิดความชัดเจนเพื่อขยายองค์ความรู้ให้ได้มากขึ้น

โมเดลนี้เรียกว่า SALZ เปรียบเหมือนเกลียว เมื่อเราใส่เกลียวลงไป น้ำ เกลียวจะช่วยรักษาสิ่งนั้นให้เกิดความยั่งยืน และทำให้เรื่องนั้นขยายตัวต่อเนื่องไปได้

ระดมเซลล์สมองทางสังคม: นานาชาติคณะเพื่อการปฏิรูป

ประกาศกร นิยม

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา

ทิศทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ต้องกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังพื้นที่ ไปยังสถานศึกษา และชุมชนท้องถิ่น เริ่มจากการสร้างความเข้มแข็งให้คนในพื้นที่ สร้างจุดเล็กๆ ให้เข้มแข็งอย่างเป็นระบบ หากเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งจะพบว่าหลายเขตพื้นที่มีแนวโน้มที่จะพัฒนาศักยภาพได้มาก ไม่เฉพาะโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) แต่ในส่วนของอาชีวและอุดมศึกษา หากมีการจับมือกันอย่างเป็นระบบ จะทำให้เกิดพื้นที่การทำงานที่ชัดเจนขึ้น

อีกส่วนหนึ่งที่จะเป็นจุดคานงัดที่สำคัญคือ การออกกฎหมายอนุญาตให้มีสถานศึกษานิตยบุคคลในกำกับ ซึ่งจะช่วยปลดปล่อยสถานศึกษาจำนวนไม่น้อยที่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ และพร้อมจะแปรสภาพเป็นสถานศึกษานิตยบุคคลในกำกับ หรืออาจรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

สุดใจ พรหมเกิด

ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน (สำนัก ๕)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านของ สสส. โจทย์ของเราคือ ทำอย่างไรให้หนังสือที่ดีสามารถกระจายไปถึงมือเด็กได้ จึงเป็นที่มาของ ‘ชุมชนปฏิบัติการ’ โดยมีอาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน ทำหน้าที่ชักชวนให้คนมาเข้าร่วม พร้อมๆ กับหาคำตอบว่าทำไม ๑๐ ปีที่ผ่านมา โครงการหนังสือเล่มแรก (Book Start) จึงประสบความสำเร็จในประเทศญี่ปุ่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา แต่แทบจะล้มเหลวในเมืองไทย

เมื่อได้เก็บข้อมูลจึงพบว่า บุคลากรที่ทำงานด้านนี้ขาดความรู้ อีกทั้งกลไกของภาครัฐในการส่งต่อการดูแลเด็กยังขาดช่วง ประกอบกับงบประมาณโครงการหนังสือเล่มแรกถูกตัดไป ทุกอย่างจึงหยุดชะงัก ดังนั้น วิธีแก้ปัญหาคือ ต้องเอาองค์ความรู้ชุดนี้กลับไปสู่ครอบครัว ชุมชน พ่อแม่

กรณีหนึ่งที่จังหวัดยโสธร หญิงชายไปคู่หนึ่งแต่งงานกัน คนใน

ชุมชนเป็นห่วงว่าลูกออกมาอาจเป็นใบ้ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จึงเข้าไปช่วยดูแล เมื่อเด็กร้องแม่จะอุ้มไปให้ อสม. อ่านหนังสือให้ฟัง ทุกครั้งจนหยุดร้องให้ ไม่ใช่แค่ อสม. แต่ทุกคนในชุมชนก็มาช่วยกันดูแล ปัจจุบันเด็กคนนี้เป็นนักเรียนทันตแพทย์ เดินทางไปแข่งขันเล่นกีฬานานหลายรายการ ขณะเดียวกันก็สามารถใช้ภาษามือกับพ่อแม่ได้ด้วย

จะเห็นว่าหากเราคืนการศึกษาไปสู่ครอบครัว ผู้เลี้ยงดู ให้มีศักยภาพ เห็นคุณค่าของกระบวนการเรียนรู้ สิ่งดีๆ ก็จะเกิดขึ้น และสามารถทำให้เกิดขึ้นทั่วประเทศ หากมีกลไกเชิงโครงสร้างมาช่วยขับเคลื่อน พร้อมกับจัดเวทีภาคประชาชนให้คนมาแลกเปลี่ยนกัน

จิรเดช อู่สวัสดิ์

ประธานคณะกรรมการการศึกษา มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

จากแนวคิดของ ผศ.ดร.วีระชาติ กิเลนทอง คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ท่านได้อ่านบทความหนึ่งที่มีเนื้อหาสำคัญว่า การจะลดความเหลื่อมล้ำต้องเริ่มให้การศึกษาเด็กตั้งแต่ก่อนวัยเรียน ถ้าหลังจากนั้นจะช้าเกินไป ท้ายที่สุดได้มีผู้ไม่ประสงค์ออกนามบริจาคเงิน ๖๐ ล้านบาท ให้ทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ

๑ ปีที่ผ่านมา เราเน้นสอนเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น ผ่านวิธีที่เรียกว่า ‘Keri System’ ที่ใช้ในสหรัฐอเมริกา ก่อนจะทำอะไรเด็กต้องวางแผน จากนั้นค่อยลงมือปฏิบัติ และประเมินสิ่งที่ตัวเองทำว่ามีอะไรต้องแก้ไข ปัจจุบันโครงการนี้ได้ขยายไปยังศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ๕๐ แห่งในจังหวัดมหาสารคาม

ปิยากรณ์ มัณฑะจิตร

ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล

มูลนิธิสยามกัมมาจลสนใจเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ ทำคนเดียวไม่ได้ โจทย์ที่เราสนใจคือ ทำอย่างไรให้เด็กไทยในศตวรรษที่ ๒๑ มีความละเอียดอ่อน มีเมตตา เป็นคนดี มีทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน และมีสำนึกความเป็นพลเมือง สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถสอนในห้องเรียนได้ สิ่งที่ต้อง

ทำก็คือ ต้องเปลี่ยนผู้ใหญ่ก่อนจึงจะเปลี่ยนเด็กได้

สยามกัมมาจลจึงไปทำงานกับผู้ใหญ่ที่อยู่รอบตัวเด็ก เช่น ครู อาจารย์ องค์กรบริหารส่วนตำบล(อบต.) เราใช้เครื่องมือส่งเสริมการรักการอ่านของ สสส. เข้าไปช่วย และทำให้ อบต. เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการพัฒนากำลังคนของตัวเอง ปัจจุบันมี ๔๐ อบต. ที่ดำเนินการโดยใช้เครื่องมือดังกล่าวจนสามารถพัฒนาเด็กในพื้นที่ขึ้นมาเป็นแกนนำได้

อีกโครงการหนึ่ง เราได้ร่วมมือกับเอ็นจีโอจังหวัดสงขลา ในการเป็นพี่เลี้ยงจัดอบรมทั้งเด็กและครูไปพร้อม ๆ กัน เพื่อสร้าง active citizen โดยให้เด็กเรียนรู้จากการลงมือทำ เมื่อทุกฝ่ายรู้จักวิธีการเรียนรู้ เด็กก็สามารถพัฒนาศักยภาพตนเอง สามารถทำงานร่วมกับโรงเรียน มหาวิทยาลัย และชุมชน ทำให้เด็กเกิดสำนึกความเป็นพลเมือง

ปรีดา คงแป้น

ผู้จัดการมูลนิธิชุมชนไท

จากการทำงานกับชาวบ้านและชุมชนมานาน พบว่า ชาวบ้านและชุมชนจะเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติเท่านั้น ไม่สามารถเรียนรู้จากการอบรม สัมมนา หรือเวิร์คช็อปได้

ในฐานะนักจัดตั้ง นักจัดระบบชุมชน เรามอบหมายให้ชุมชนจัดทำข้อมูล ทำแผนปฏิบัติ และสรุปบทเรียนร่วมกัน โดยเราเป็นผู้ตั้งโจทย์และสร้างเครื่องมือให้เกิดการมีส่วนร่วม ด้วยวิธีการทำงานร่วมกันเช่นนี้จะทำให้ข้อมูลถูกหล่อหลอมอยู่ในจิตสำนึกของชาวบ้านเอง

ยกตัวอย่างหลังจากเหตุการณ์สึนามิ โจทย์เราคือจะพลิกวิกฤตินี้ให้เป็นโอกาสได้อย่างไร แล้วให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เป็นต้นแบบหนึ่งที่ทำให้ ๓๐ ประเทศ มาดูงานในการเตรียมรับมือภัยพิบัติ ทั้งหมดนี้มีฐานมาจากการตั้งกลุ่มบริหารจัดการที่ชัดเจน มีการพูดคุย ประชุม และจัดกิจกรรมต่อเนื่อง

อีกกิจกรรมที่ทำคือ ‘โรงเรียนชาวบ้าน’ อบรมพัฒนาศักยภาพแกนนำชาวบ้านให้สามารถเชื่อมโยงปัญหาชุมชนกับปัญหาเชิงโครงสร้างได้ หลายคนถามว่าทำไมชาวบ้านจึงต้องมาที่ท่าเนียบรัฐบาลหรือรัฐสภา เหตุผลก็เพราะคนจน ชาวเล ผู้พลัดถิ่น คนไร้สัญชาติ ฯลฯ จะเข้าใจปัญหาเชิงโครงสร้างได้ก็ต่อเมื่อเขาได้มาเห็นว่าปัญหาของเขามาจากตรงนี้และจะต้องแก้จากตรงนี้

อนุรักษ์ เรืองรอบ

รองผู้อำนวยการมูลนิธิสยามกัมมาจล

พลังแห่งการเรียนรู้ที่จะกล่าวถึง ณ ที่นี้คือพลังของภาคชุมชนกับภาคธุรกิจ มูลนิธิสยามกัมมาจลได้มีการประสานความร่วมมือให้ภาคธุรกิจมา

ทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อเป็นพลังในการเติมเต็มกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ฉะนั้น ภาคธุรกิจแทบไม่จำเป็นต้องใช้เงิน ไม่ต้องไปสร้างศาลาหรือสร้างสิ่งนั้นสิ่งนี้ให้ แต่จะต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติในการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน ภาคเอกชนต้องเติมในส่วนที่ขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการประกอบการ เรื่องการตลาด ซึ่งเป็นจุดแข็งของภาคธุรกิจ

มูลนิธิสยามกัมมาจลมีหลายโครงการที่ได้ทำไว้ เช่น โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งบริษัท ถ้าจะสร้างสัมมาชีพให้เต็มพื้นที่ทั่วประเทศกว่า ๘,๐๐๐ ตำบล เราอาจใช้เพียง ๘,๐๐๐ บริษัทเท่านั้น จากบริษัททั้งหมดที่มีอยู่นับแสนแห่ง ถ้าทำอย่างนี้ได้เราก็จะมีภาคธุรกิจที่เป็นเพื่อนร่วมคิดของชุมชน ไม่ใช่แค่การทำ CSR ที่ไปถ่ายรูปกันในชุมชนแต่ไม่เคยทำงานร่วมกันเลย ดังนั้น โจทย์สำคัญคือเราจะทำอย่างไรให้บริษัทกับชุมชนเป็นเพื่อนร่วมงานกัน

วิเชียร ไชยบัง

ผู้อำนวยการโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์

สำหรับผู้ที่อยู่หน้างานโดยตรงซึ่งมีจำนวนมหาศาลคือ ครู เด็ก โรงเรียน ผมเชื่อว่าถ้าไม่มีของจริงมากพอ การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้ยาก สิ่งที่โรงเรียนลำปลายมาศฯ พยายามทำอยู่คือ ทำโรงเรียนที่ดี เพื่อที่จะเป็นจุดเชื่อมต่อ (Node) ให้กับที่อื่นๆ แต่ปัญหาที่พบคือ แม้จะมีคนมาดูงานที่โรงเรียนมากมาย แต่คนที่นำกลับไปปฏิบัติได้จริงมีไม่มาก และเมื่อทำไปได้สักระยะ Node เหล่านี้จะเจอทางตัน

สิ่งที่ผมเห็นจากหน้างาน เมื่อโรงเรียนนั้นเริ่มแข็งแรงขึ้นมา ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ เปลี่ยนการสอน เปลี่ยนวิธีการทำงานกับเด็ก แต่โรงเรียนเหล่านั้นก็ยากที่จะขยายตัวเองออกไป เพราะไม่มีกลไกอื่นๆ เข้าไปหนุนเสริม ดังนั้น เราจึงพยายามเสริมสร้างโรงเรียนที่มีแนวโน้มที่จะพัฒนาต่อไป เพื่อให้แข็งแรงพอที่จะต่อสู้กับกลไกภายนอกทั้งระดับเขตและระดับนโยบาย

นอกจากนี้ เราพยายามสร้างเครือข่ายออนไลน์ เช่น การร่วมกันพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และแผนการสอนแล้วแชร์ร่วมกัน ขณะเดียวกันยังมีการถ่ายคลิปลวิดีโอการสอนไปยังโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้ครูได้เห็นเป็นแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงตนเอง

โกวิท บุญเจือย

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคูเมือง

จังหวัดอุบลราชธานี

ต้องยอมรับว่า ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยไม่สามารถทำให้ทุกคนเท่าเทียม

กันได้ เพราะระบบของเราถูกออกแบบไว้ว่า ทุกคนต้องเรียนรู้ในห้องเรียนเดียวกัน แบบเดียวกัน จึงทำให้เด็กชนบทจำนวนมากไม่สามารถอยู่ในระบบนี้ได้และต้องออกจากการเรียนไป

สิ่งที่ผมพยายามทำมาตลอดตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ คือฝึกให้ครูมองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ของเด็ก แล้วใช้ความรักความเมตตาเข้าไปแทนเด็กคนไหนที่เรียนไม่ไหว แต่ยังอยากอยู่ในระบบ เราจะดึงมาเรียนเรื่องทักษะการใช้ชีวิต เรียนการปฏิบัติงาน เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง โดยให้เขาเลือกงานที่อยู่ในบริบทชุมชนของเขา เช่น ชุมชนไหนทำนา ก็ไปทำกิจกรรมทำนา ชุมชนไหนปลูกผักก็ให้จัดกิจกรรมปลูกผัก ซึ่งพบว่าเด็กกลุ่มนี้จะต้องเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติเท่านั้นจึงจะชอบการเรียน

การปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จได้นั้น ถ้ากระทรวงศึกษาธิการไว้วางใจคนในพื้นที่ ไม่สั่งการมากเกินไป จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนได้เร็วและไปได้ไกล ขอให้ไว้วางใจโรงเรียนบ้าง เปิดโอกาสให้เราได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ตามบริบทพื้นที่ โรงเรียนต้องมีความหลากหลาย การปฏิรูปการศึกษาจึงจะมีอนาคต

ไพรัช ไหมชมพู่

ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
จังหวัดเชียงใหม่

ที่เชียงใหม่ขณะนี้ภาคีด้านการศึกษา ๔๔ องค์กร รวมทั้งภาคเอกชนและท้องถิ่น เราขับเคลื่อนกันมากกว่า ๑ ปี ซึ่งภาคประชาสังคมมีส่วนสำคัญมาก เพราะหน่วยงานในระบบราชการต่างก็อยู่ภายใต้ระบบการสั่งการ ขณะที่ภาคประชาสังคมมีความยืดหยุ่นมากกว่า ดังนั้นจึงเป็นแกนนำที่ก่อให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ในพื้นที่ได้

ข้อมูลสาธารณะเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญมาก ที่ผ่านมาผู้ปกครอง ชาวบ้าน ชุมชน ถูกปิดกั้นข้อมูลสาธารณะนี้มาเป็นร้อยๆ ปี ถ้ามีการเปิดเผยข้อมูลปัญหาทางการศึกษาให้ได้รับรู้โดยทั่วกัน ประชาชนก็จะเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมแก้ไขทันที เพราะผู้ปกครองย่อมรักบุตรหลานของตนเอง ถ้าระบบราชการไปกระทำต่อลูกของเขา เขาคงยอมรับไม่ได้ ถ้าถามว่าที่ผ่านมาทำไมเขาจึงไม่เข้าร่วมตรงนี้ ก็เพราะเขาไม่ได้รับรู้ข้อมูลอย่างเปิดเผย

สมศักดิ์ ประสาร

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านประทาย จังหวัดนครราชสีมา

บรรยากาศการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ ต้องสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างครูกับเด็ก การจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนบ้านประทายขณะนี้ เป็นลักษณะ active learning ทั้งหมดทุกวิชา

ไม่ว่าภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เพื่อให้เกิดบรรยายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

โดยส่วนตัวเชื่อมั่นว่า การปฏิรูปการเรียนรู้จะสำเร็จได้นั้นทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับหน่วยงาน ครูต้องมีความมุ่งมั่น ก้าวข้ามสิ่งที่คิดว่าทำไม่ได้ ถ้าเรามองการศึกษาด้วยสัมมาทิฐิ เมื่อนั้นจึงจะปฏิรูปการศึกษาได้

อารักษ์ หายุกฤต

ผู้อำนวยการโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ๑ จังหวัดเชียงใหม่

นอกจากงานด้านการศึกษาแล้ว ผมมีโอกาสทำงานพัฒนาชุมชนด้วย เพราะอยู่ในพื้นที่ต้องสัมผัสกับผู้ปกครอง ชุมชน นอกจากดูแลเด็กแล้วก็ต้องร่วมกิจกรรมกับผู้ใหญ่ ฉะนั้น ภาพที่มองเห็นก็คือ ถ้าจะปฏิรูปการศึกษาไทยต้องปฏิรูประบบการบริหารจัดการ นั่นก็คือต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ทุกฝ่ายในที่นี้ เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ภาคธุรกิจ ภาคศาสนา เพราะการศึกษาเป็นเรื่องของคนทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมนี้ เมื่อการศึกษาช่วยพัฒนาคน คนก็จะเข้ามาพัฒนาสังคม

ทุกวันนี้การบริหารจัดการการศึกษาของไทยเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ เราต้องกระจายอำนาจลงไปให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการทุกระดับ ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดนโยบายระดับชาติไปจนถึงระดับโรงเรียน ต้องช่วยกันดูแลทั้งเรื่องบุคลากร การบริหารงบประมาณ และในด้านหลักสูตร ไม่ใช่ว่าหลักสูตรเดียวใช้เหมือนกันทั้งประเทศ ต้องมีหลักสูตรสัมมาชีพในท้องถิ่น ที่สำคัญคือเราต้องกำหนดวิสัยทัศน์ระยะยาวว่าประเทศไทยจะเป็นอย่างไรในอีก ๑๐ ปี ๒๐ ปี หรือ ๕๐ ปีข้างหน้า โดยทุกฝ่ายเป็นผู้ออกแบบร่วมกัน

กษมา โรจนนิล ยุทธะกิต

ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดสมุทรสงคราม

เราจะยึดประเทศด้วยการศึกษา ขณะนี้ประชาคมอาเซียนกำลังจะมาในเดือนธันวาคมปีนี้ เราจะรับมืออย่างไร อาจต้องวางโรดแม็ปล่วงหน้า ๕ เดือน วิธีการยึดจะทำอย่างไร เราต้องหาแนวร่วม โดยดึงคนที่มีแนวคิดคล้ายกันมารวมตัวกัน จาก ๘,๐๐๐ ตำบลทั่วประเทศ ถ้าัดมาได้ทั้ง ๘,๐๐๐ คน เราจะสามารถสร้างสิ่งที่เป็ต้นแบบ จากนั้นต้องขยายแนวคิดสังคมแห่งการเรียนรู้ให้แพร่หลายอย่างรวดเร็ว ซึ่งจริง ๆ แล้วทุกคนต่างก็ตระหนักต่อปัญหานี้ดี แต่ไม่สามารถพูดได้ เพราะถูกระบบกดทับไว้

หลังจากรวมพลกันได้แล้ว ยุทธศาสตร์ขั้นต่อไปต้องเพ้นหา

แม้ทัพนายกองขึ้นมาเป็นแกนนำ สร้างกองทัพของเราขึ้นมา จากนั้นก็ใช้ยุทธวิธีแบบทหาร จับคนที่คิดไม่เหมือนเรา เอามาปรับทัศนคติ แล้วใช้สื่อเป็นกระบอกเสียง ขั้นสุดท้ายต้องประกาศชัยชนะ

ขณะนี้เรามีเวลาไม่มากนัก หากมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบนี้และขยายออกไปโดยเร็ว เชื่อว่าไม่นานเราจะสามารถยึดประเทศด้วยการศึกษาได้อย่างแน่นอน

พิเชษฐ์ ชูรักบี้

บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์

ประธานชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ กำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาของรัฐอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นโครงการเหมืองแร่โปแตส จังหวัดชัยภูมิ โครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารา จังหวัดสตูล

จากประสบการณ์การลงพื้นที่พบว่า โรงเรียนที่ปากบาราแห่งหนึ่งมีการเรียนการสอนเรื่องชีววิทยาและธรณีวิทยา เพื่อให้เด็กนักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของฟอสซิลในจังหวัดสตูลที่กำลังจะถูกขุดทำลายเพื่อสร้างท่าเรือน้ำลึก ซึ่งถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของการประยุกต์เนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นก็จะสามารถเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นของเขาได้ แต่น่าเป็นห่วงว่านโยบายการพัฒนาของรัฐอาจครอบงำสิ่งเหล่านี้ไปทั้งหมด เด็กบางคนอาจต้องละทิ้งถิ่นฐาน เด็กบางคนโตขึ้นอาจได้ไปทำงานในท่าเรือ แต่สุดท้ายก็ไม่สามารถรักษาคุณค่าชุมชนให้คงอยู่ต่อไปได้

อีกตัวอย่างหนึ่ง กลุ่มอนุรักษ์เชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้ลุกขึ้นต่อสู้อย่างกล้าหาญกับโครงการพัฒนาที่กำลังรุกคืบเข้ามาในชุมชน สิ่งที่เราตีนิยาม ร้อยแก้ว เล่าให้ฟังก็คือ หลายคนมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนน้อยมาก นักพัฒนาชุมชนรุ่นใหม่ ๆ กำลังขาดแคลน ดังนั้น สิ่งที่เราจะสร้างนักสื่อสารใหม่ ๆ ที่สามารถเป็นตัวแทนชาวบ้านได้ เพื่อสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนให้สาธารณชนได้รับรู้

กนกวรรณ กลิ่นนาค

นักวิชาการด้านงานสื่อสาร สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.)

ที่ผ่านมา สสค. ได้ขับเคลื่อนเรื่อง ‘จังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้’ ประมาณ ๑๐ จังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจ และสร้างเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งส่วนตัวมองว่า การขยายผล

ไม่ใช่เรื่องยาก แต่การ mapping สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่แล้วให้เป็นระบบและเกิดกระบวนการต่อเนื่องเป็นเรื่องที่ยากกว่า เครือข่ายเหล่านี้ควรมีคนกลางที่มีความเชี่ยวชาญมาบริหารจัดการและออกแบบระบบให้ชัดเจน มีฐานข้อมูล เบอร์ติดต่อ เพื่อให้เครือข่ายสามารถเชื่อมต่อถึงกันได้ เพราะบางครั้งในพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนที่ดีอยู่แล้ว เพียงแต่เขาอาจหากันไม่เจอ ดังนั้น การจัดเวทีอย่างสม่ำเสมอจะเป็นการช่วยต่อยอดให้แกนนำได้มีโอกาสพบปะกันได้ง่ายขึ้น และยังเป็นการคัดกรองคนที่เป็นนักปฏิบัติจริง ทำงานจริง

นอกจากนี้ องค์ความรู้จากเวทีต่างๆ ที่มีอยู่ค่อนข้างมาก ทำอย่างไรที่จะถ่ายทอดออกมาเป็นข้อมูลเชิงวิชาการด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย และสื่อสารให้มีความน่าสนใจ ทำอย่างไรที่จะย่อยข้อมูลยากๆ เหล่านั้นให้เป็นเรื่องง่าย เพื่อให้คนทั่วไปเข้าใจและนำไปปฏิบัติใช้

uw.ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์

หัวหน้ากลุ่มที่ปรึกษามูลนิธิสืบนาคะเสถียร

ประธานคณะกรรมการบริหารแผน คณะที่ ๔ สสส.

บทสรุปจากเวทีประชุมครั้งนี้แบ่งได้กว้างๆ คือ เราจะปฏิรูปการเรียนรู้อย่างไร และจะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้อย่างไร กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเรียนรู้เป็นเรื่องของคนทุกคนและคนทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การเรียนรู้สัมมาชีพของเด็กที่โตขึ้น รวมถึงการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนของผู้ใหญ่เองก็ตาม ที่สำคัญที่สุดคือการลงมือทำ

การเรียนรู้จะมีพลังก็ต่อเมื่อเกิดการรวมกลุ่มและเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กระทั่งถักทอเครือข่ายที่กว้างขวางออกไป ท้ายที่สุดจะต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่วนกลาง ซึ่งจะต้องเอื้ออำนวยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ

อีกปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนคือ การสื่อสารทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเกิดความตระหนักว่าการเรียนรู้ที่ดีจะสร้างความเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร ○

กรุณาส่ง

จัดพิมพ์และเผยแพร่

เวทีการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย
แผนสุขภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา
มูลนิธิสตรี้-สตรี้-สตรี้ (มสส.)

ที่ปรึกษา

นพ.ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์
เทพยพรรณ จิตตะเสนีย์

บรรณาธิการ

รศ.ดร.ประวิทย์ เอราวรรณ

ผู้จัดการ

เนาวรัตน์ ชุมยวง

ศิลปกรรม

ณขวัญ ศรีอรุณทัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานสนับสนุนสุขภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
อาคารศูนย์เรียนรู้สุขภาพ เลขที่ ๙๙/๘ ซอยงามดูพลี
แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๓๔๓ ๑๕๐๐
โทรสาร ๐ ๑๒๒๒ ๑๕๕๑
<http://www.thaihealth.or.th/>

ดำเนินการผลิต

เปนนไท พับลิชชิง
โทรศัพท์ ๐ ๒๗๓๖ ๙๔๑๘
โทรสาร ๐ ๒๗๓๖ ๘๘๙๑
waymagazine@yahoo.com
[waymagazine.org](http://www.waymagazine.org)

ที่อยู่

มูลนิธิสตรี้-สตรี้-สตรี้
๑๑๖๘ ซอยพลโยธิน ๒๒ ถนนพลโยธิน
แขวงจอมทอง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๑๑ ๕๕๕๕
โทรสาร ๐ ๒๕๓๙ ๒๑๒๒

“ขณะนี้การศึกษาของเราทั้งหมดเป็นการสร้างทุกภาวะ
สร้างความทุกข์ทั้งแผ่นดิน สร้างความทุกข์ให้ผู้เรียน สร้าง
ความทุกข์ให้ผู้ปกครอง และสร้างความทุกข์ให้ครู ซึ่งน่า
เป็นห่วงอย่างมาก เพราะการศึกษาที่ดีควรจะเป็นการสร้าง
ความสุข แต่เรากลับทำให้เป็นการศึกษาที่สร้างความทุกข์
เพราะสิ่งที่เรากำลังมาเรื่อยๆ ปี เป็นการศึกษาดำเนินการ
ค่อนข้างสือ คือเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง
เราแยกส่วนว่าชีวิตก็อย่างหนึ่ง การศึกษาก็อีกอย่างหนึ่ง

“การศึกษาที่ดีต้องเอาชีวิตคนเป็นตัวตั้ง แล้วชีวิตคนต้องม
ความสุข ชีวิตเราเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง เราก็ต้องไปเรียนรู้
ในเรื่องนั้นๆ ไม่ใช่ไปท่องวิชาที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับชีวิต
อะไรที่เป็นความสุข เราต้องไปเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ ยิ่งเรา
เป็นเมืองพุทธ ทางพุทธศาสนาถือว่าความทุกข์เกิดจาก
ความไม่รู้ หรือ ‘อวิชชา’ ซึ่งการศึกษาควรจะทำให้เกิดการรู้
หรือ ‘วิชชา’ ซึ่งจะ使人เกิดความสุข”

ศ.บว.ประเวศ วะสี

รองประธานมูลนิธิสตรี้-สตรี้-สตรี้